

Retoryka i pieniądze

Rhetoric and Money

6 (3) 2019 EDITOR: AGNIESZKA KAMPKA

MARTA RZEPECKA

UNIwersytet Rzeszowski, Centrum Języków Obcych
marta.rzepecka@ur.edu.pl

Retoryka prezydenta Richarda Nixona wobec kryzysu naftowego w 1973

The Domestic Crisis Rhetoric of President Richard Nixon: The Oil Crisis of 1973

Abstract

This article focuses on President Richard Nixon's address to the nation delivered on the 7th of November 1973 about policies to deal with the energy shortages as an exemplar of domestic crisis rhetoric. Based on Theodore Otto Windt, Jr.'s and Denise Bostdorff and Donald O'Rourke's arguments that make up the genre of domestic crisis rhetoric, the author describes the rhetorical situation of the address, examines it for the characteristics of domestic crisis rhetoric, and discusses the rhetorical effect in the social context.

Niniejszy artykuł przedstawia analizę retoryki prezydenta Richarda Nixona wobec kryzysu naftowego na przykładzie orędzia do narodu wygłoszonego 7 listopada 1973 roku. W ramach określonych przez Theodore'a Otto Windta, Jr., oraz Denise Bostdorff i Donalda O'Rourke'a, autorka opisuje kontekst retoryczny przemówienia, analizuje go pod kątem cech przypisywanych retoryce kryzysu i ocenia jego odbiór społeczny.

Key words

oil crisis of 1973, Richard Nixon, presidential rhetoric, domestic crisis rhetoric, Watergate scandal
kryzys naftowy w 1973 roku, Richard Nixon, retoryka prezydencka, retoryka kryzysu, afery Watergate

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 international (CC BY 4.0). The content of the license is available at <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Received: 4 April 2019 | Accepted: 20 September 2019

DOI: <https://doi.org/10.29107/rr2019.3.5>

MARTA RZEPECKA

UNIwersytet Rzeszowski, Centrum Języków Obcych
marta.rzepecka@ur.edu.pl

Retoryka prezydenta Richarda Nixona wobec kryzysu naftowego w 1973

Wstęp

6 października 1973 wojska Egiptu i Syrii zaatakowały Izrael, który wsparty przez siły zbrojne Stanów Zjednoczonych, odparł atak. 22 października Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła rezolucję wzywającą do zakończenia działań wojennych, a 25 października strony ogłosiły zawieszenie broni. Kilkunastodniowa wojna terytorialna, w której państwa arabskie podjęły kolejną próbę odzyskania Półwyspu Synaj i Wzgórza Golan – ziem utraconych w tzw. wojnie sześciodniowej, stoczonej w czerwcu 1967 roku pomiędzy Izraelem a Egiptem, Jordanią i Syrią – wywołała kilkunastomiesięczną wojnę naftową. Między 16 a 18 października na spotkaniu w Kuwejcie państwa członkowskie Organizacji Krajów Eksportujących Ropę Naftową (Organization of the Petroleum Exporting Countries – OPEC), zrzeszającej większość producentów ropy naftowej, w ramach sojuszu z państwami arabskimi, biorącymi udział w wojnie, podjęły decyzję o podniesieniu cen surowca dla państw wspierających Izrael, w tym dla Stanów Zjednoczonych. Zdecydowano również o ograniczeniu dostaw ropy naftowej, w tym do USA, i o zmniejszeniu wydobycia surowca.

Działania państw OPEC wywołały światowy kryzys naftowy, określany także mianem kryzysu/szoku paliwowego/energetycznego. Uderzył on szczególnie w interesy Stanów Zjednoczonych, których przemysł, w dużym stopniu oparty na ropie naftowej, sprowadzanej głównie z Bliskiego Wschodu, był zupełnie nieprzygotowany na krach naftowy. Ceny ropy, które początkowo wzrosły dwukrotnie, a następnie czterokrotnie, zdestabilizowały gospodarkę państwa. Wraz z towarzyszącymi im: dewaluacją dolara, rosnącymi cenami hurtowymi towarów przemysłowych, przemysłem wykorzystującym pełną moc produkcyjną i brakiem wielu głównych materiałów przemysłowych, doprowadziły do światowej recesji.

Niniejszy artykuł podejmuje problematykę amerykańskiego kryzysu naftowego w 1973 roku w perspektywie retorycznej. Podejście to ma swoje uzasadnienie w obecnym stanie badań z zakresu amerykańskiej retoryki kryzysu. Przegląd

literatury przedmiotu pokazuje, że zainteresowanie badaczy w tym zakresie budzą głównie kryzysy wywołane sytuacją ekonomiczną (Houck 2001; Houck 2000; Bostdorff i O'Rourke 1997; Kiewe 1994; Windt 1990; Johannesen 1986; Godden i Maidment 1984; Hahn 1984; Stelzner 1977; Sharp 1973), naruszeniem praw obywatelskich (Goldzwig 2003; Pauley 2001; Medhurst 1994; Murphy 1992; Goldzwig i Dionisopoulos 1989; Zarefsky 1986, 1983, 1980, 1979, 1977), sukcesją urzędu prezydenta (Ritter 1994; Smith i Smith 1994a; Jamieson i Campbell 1982), katastrofami promów kosmicznych (Schrader 2009; Stuckey 2006; Kiewe 2004; Lule 1990; Mister 1986), skandalami politycznymi (Denton i Holloway 2003; Blaney i Benoit 2001; Kiewe 1999; Blair i Houck 1994; Smith i Smith 1994b; Benoit 1982; Jablonski 1979; Brummett 1975; Harrell, Ware i Linkugel 1975) i atakami terrorystycznymi (Amsden 2014; Schrader 2011; Murphy 2003).

Badania nad retoryką kryzysu ekonomicznego dotyczą kilku wybranych zagadnień. Davis Houck (2000) analizuje retorykę prezydenta Herberta Hoovera z okresu krachu giełdowego z 1929 roku i traktuje wypowiedzi Hoovera jako narzędzie do przeciwdziałania skutkom załamania się rynku finansowego i przywrócenia równowagi ekonomicznej. Hermann G. Stelzner (1977) bada retorykę prezydenta Geralda Forda poświęconą inflacji, a dokładniej zastosowanie metafor wojny, aby pokazać, jak prezydent przedstawiał opinii publicznej kwestie rosnących cen w gospodarce i tłumaczył znaczenie problemu dla życia ekonomicznego państwa. Amos Kiewe (1994a) śledzi retorykę prezydenta George'a H. W. Busha w pierwszej połowie kadencji i pokazuje wpływ obietnicy wyborczej złożonej przez prezydenta w kwestii podatków na jego odbiór społeczny. Dan F. Hahn (1984) koncentruje się na przemówieniu prezydenta Jimmy'ego Cartera z 15 lipca 1979 poświęconego polityce energetycznej jako przykładzie mowy łączącej elementy polityczne z religijnymi. Z kolei Richard L. Johannesen (1986) skupia się na orędziu do narodu Ronalda Reagana z 5 lutego 1981 jako świeckiej wersji jeremiady, mającej przekonać opinię publiczną i członków Kongresu do ekonomicznych poglądów prezydenta. Zagadnieniem, któremu, jak wynika z przeglądu literatury, poświęcono najwięcej uwagi, jest retoryka prezydenta Johna F. Kennedy'ego z okresu kryzysu stalowego z 1962 roku. W jego kontekście Harry Sharp (1973) przedstawia relacje pomiędzy sytuacją gospodarczą a retoryką wyborczą prezydenta. Podobnie Richard Godden i Richard Maidment (1984) analizują związki pomiędzy sytuacją ekonomiczną a dyskursem i polityką prezydenta. Odmienne podejście prezentują Theodore Otto Windt, Jr, (1990) oraz Denise Bostdorff i Donald O'Rourke (1997), którzy badają wypowiedzi prezydenta pod kątem cech gatunkowych, próbując nazwać i opisać elementy, które definiują i kształtują prezydencką retorykę kryzysu.

Niniejszy artykuł uzupełnia dotychczasowy stan badań nad retoryką kryzysu ekonomicznego, podejmując temat retoryki kryzysu naftowego na przykładzie orędzia do narodu Prezydenta Richarda Nixona z dnia 7 listopada 1973 roku, poświęconego wzrostowi cen ropy naftowej i rosnącemu zapotrzebowaniu na surowiec. Artykuł ma trzy podstawowe cele: 1. określenie kontekstu retorycznego przemówienia, z uwzględnieniem aspektów dotyczących mówcy, odbiorców, ograniczeń i wymogów. 2. zaprezentowanie analizy przemówienia pod kątem cech przypisywanych retoryce kryzysu. 3. przedstawienie oceny przemówienia w kontekście społecznym. Artykuł jest próbą odpowiedzi na następujące pytania: jak sytuacja polityczna Nixona, odbiór społeczny prezydenta oraz ograniczenia i wymogi polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych wpłynęły na formułowanie treści przemówienia? Czy przemówienie ma cechy charakterystyczne dla retoryki kryzysu? Czy spełniło społeczne oczekiwania? Artykuł zakłada, że wydarzenia w kraju i za granicą zdeterminowały treść orędzia, a oczekiwania odbiorców podyktowały wybór zabiegów i narzędzi retorycznych. Analiza pokazuje, że przemówienie ma większość cech przypisywanych retoryce kryzysu i w nieznacznym stopniu odbiega od przyjętej formy. Wnioski wskazują jednak, że cele przemówienia nie zostały zrealizowane. Zakwestionowany autorytet prezydenta uniemożliwił skuteczne odwołanie się do rozsądku i emocji odbiorców w celu retorycznie efektywnego zarządzania kryzysem. Artykuł podzielony jest na cztery części, z których pierwsza przedstawia stan badań nad retoryką kryzysu. Część druga omawia sytuację retoryczną, ze szczególnym uwzględnieniem aspektu ograniczeń i wpływu, jaki wywarły one na treść i formę przemówienia. Część trzecia to analiza przemówienia w ramach określonych przez Windta (1990) oraz przez Bostdorff i O'Rourke'a (1997). Ostatnia część artykułu zawiera ocenę przemówienia w kontekście społecznym.

Retoryka kryzysu

Wśród badań prowadzonych nad retoryką kryzysu wyszczególnić można dwa wiodące nurty: pierwszy koncentruje się na kryzysie jako konstrukcji retorycznej, drugi traktuje kryzys jako konstrukcję sytuacyjną. W pierwszym przypadku, retoryka kreuje kryzys, w drugim natomiast kryzys kształtuje retorykę.

Windt (1987), na przykład, twierdzi, że kryzys jest wydarzeniem politycznym wywołanym przez prezydentów i ich interpretację i opis wydarzeń. Prezydenci kreują kryzys wypowiedziami, przekonując, że są w posiadaniu nowych faktów, przedstawiając wydarzenia jako walkę dobra ze złem, i formułując moralny apel do odbiorców o poparcie dla realizowanej polityki. Amos Kiewe (1994b) również postrzega kryzys jako dyskurs prezydencki, mający przedstawić daną sytuację

jako krytyczną i wymagającą działania. Z kryzysu wynika potrzeba natychmiastowej reakcji i zdecydowanego przywództwa. Podobnego zdania są Richard A. Cherwitz i Kenneth S. Zagacki (1986), dla których wydarzenia stają się krytyczne nie ze względu na naturę zaistniałej sytuacji, ale ze względu na rodzaj dyskursu, za pomocą którego zostały przedstawione. Cherwitz i Zagacki utrzymują, że retorykę kryzysu charakteryzują wypowiedzi, które wpływają na postrzeganie danej sytuacji jako krytycznej, są próbą poszukiwania rozwiązań zaistniałego problemu i przedstawiają amerykańskie zasady i zobowiązania jako moralnie wyższe.

Bonnie J. Dow (1989), natomiast, sugeruje, że retoryka kryzysu powstaje w reakcji na sytuację i jest przez tę sytuację ukształtowana. Dow rozróżnia retorykę, która definiuje wydarzenia jako kryzysowe i retorykę, która jest reakcją na wydarzenia już zdefiniowane jako kryzysowe. Tę pierwszą charakteryzuje umyślność, rozważność i cel, którym jest przekonanie opinii publicznej do polityki prezydenta. Druga, z kolei, służy zjednoczeniu odbiorców i pogodzeniu ich z zaistniałą sytuacją. Cechuje ją wykazanie, że kryzys istnieje, że Stany Zjednoczone opowiadają się po stronie dobra i że proponowane rozwiązania są moralne i etyczne.

Wśród badań nad retoryką kryzysu wyróżniają się również te prowadzone przez D. Raya Heiseya (1997, 1994, 1986), który traktuje retorykę kryzysu jako element kultury i historii, Marka A. Pollocka (1994), który pokazuje jak zdarzenia historyczne zmieniają się w retoryczne, Thomasa Kane'a (1988), który określa wydarzenia historyczne mianem retorycznych przedsięwzięć, opartych na wspólnych założeniach i wyobrażeniach, Jimiego A. Kuypersa (1997), dowodzącego, że retoryka kryzysu jest wynikiem wzajemnego oddziaływania na siebie tekstu i kontekstu, na który składają się fakty i wydarzenia nadające mu znaczenie, czy w końcu Martina J. Medhursta (1994) i Jamesa W. Pratta (1970), którzy przyjmują, że retoryka kryzysu jest częścią prezydenckiej retorycznej biografii ukształtowanej w dużej mierze przez osobowość i styl danego prezydenta.

Analiza retoryki prezydenta Nixona, dotyczącej kryzysu naftowego w 1973 roku, wpisuje się w nurt badań traktujący kryzys jako konstrukcję sytuacyjną. Wypowiedź prezydenta, która jest przedmiotem analizy, powstała w reakcji na zaistniałą sytuację polityczno-ekonomiczną i została przez nią uwarunkowana. Celem wypowiedzi jest nie tyle przekonanie Amerykanów, że kryzys miał miejsce, ponieważ jego skutki były już wyraźnie odczuwalne, co zjednanie opinii publicznej wokół polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych, która do kryzysu doprowadziła, a także zdobycie poparcia odbiorców dla proponowanych rozwiązań problemu.

Do analizy użyte zostały ramy określone przez Windta oraz przez Bostdorff i O'Rourke'a. Windt (1990) wyróżnia cztery cechy retoryki kryzysu: 1. interes publiczny, 2. poparcie większości społeczeństwa, 3. uczciwe motywy, 4. działania

symboliczne. Z racji pełnionego urzędu, jak pisze Windt (1987), prezydent ma możliwość skutecznie przekonać odbiorców, że sugerowane przez niego działania podejmowane są wyłącznie dla ich dobra. Wytłumaczyć, że są one słuszne i wynikają z dbałości o dobro publiczne i dlatego cieszą się poparciem większości. Określić je jako dobre lub etyczne, i wreszcie podjąć kroki, które mają te działania uwiarygodnić.

Bostdorff i O'Rourke (1997) dowodzą istnienia podobnych cech retoryki kryzysu, w tym: 1. wzmocnienia, 2. polaryzacji, 3. dysocjacji wartości, 4. działań symbolicznych. Autorzy twierdzą, że poruszając dany problem publicznie, prezydent nie tyle zwraca na niego uwagę odbiorców, co nadaje mu charakter zagadnienia istotnego i wymagającego natychmiastowego działania. Aby zdobyć poparcie dla proponowanych rozwiązań, omawia problem w kontekście dychotomii: publiczne dobro większości a prywatny interes mniejszości, wskazując przy tym winnego kryzysu, wyraża poszanowanie dla sprzecznych wartości, zaznaczając nadrzędność tych, które służą sprawie, i w końcu, podejmuje stanowcze działania.

Kryzys naftowy

Po spotkaniu krajów OPEC w Kuwejcie w październiku 1973 roku, państwa arabskie zaczęły co miesiąc zmniejszać produkcję ropy naftowej. Arabia Saudyjska obniżyła wydobycie surowca najpierw o 10 procent, a następnie o 20 procent. Zrezygnowano z udziału pośredników i zdecydowano o sprzedaży ropy na bezpośrednich licytacjach. W efekcie podaż surowca zmalała, a ceny rekordowo wzrosły. Ogłoszono całkowite embargo na dostawy ropy do USA i zaprzestanie sprzedaży ropy dla amerykańskiej armii. Dla Amerykanów skończyła się tania konsumpcja łatwo dostępnego surowca. Tankowanie samochodu zaczęło się wiązać z poszukiwaniem stacji zaopatrzonej w benzynę i stanem w długich kolejkach. Zmalał popyt na auta o dużym zużyciu paliwa i wzrosło zapotrzebowanie na nieruchomości w centrach miast.

Pierwszy raport dotyczący kryzysu naftowego trafił na biurko prezydenta 24 października (Ambrose 1991). Jednak zdecydowane kroki w tej sprawie Nixon podjął dopiero dwa tygodnie później, 7 listopada, spotykając się z członkami kierownictwa Kongresu, grupą gubernatorów i burmistrzów, przedstawicielami grup zawodowych i konsumenckich i liderami biznesu. Tego samego dnia prezydent wygłosił orędzie do narodu, dotyczące wdrażanej przez jego administrację polityki energetycznej i wysłał do gubernatorów, burmistrzów i przedstawicieli władz samorządowych zalecenia dotyczące podjęcia działań w związku z niedoborem energii.

Kryzys naftowy miał miejsce równolegle do istotnych dla Nixona wydarzeń politycznych związanych z aferą Watergate, dotyczącą nielegalnych działań

administracji prezydenta wymierzonych w przeciwników politycznych (Ambrose 1991). 20 października 1973 roku Nixon zdymisjonował prokuratora generalnego i jego zastępcę oraz prokuratora specjalnego, który żądał od prezydenta wydania taśm z zapisem jego rozmów w Białym Domu i rezydencji w Camp David, kluczowych dla wyjaśnienia afery. Dwa dni później członkowie Izby Reprezentantów zgłosili wnioski o postawienie Nixona w stan oskarżenia i w konsekwencji o usunięcie prezydenta ze stanowiska. 23 października Nixon zgodził się wydać część taśm. 31 października Biały Dom oświadczył, że dwie z taśm objętych nakazem sądowym w ogóle nie istniały. 1 listopada nowo powołany prokurator specjalny zażądał od prezydenta dostępu do wszystkich nagrań.

Spór rozgrywający się pomiędzy Nixonem a przedstawicielami wymiaru sprawiedliwości osłabiał pozycję polityczną prezydenta. Malowało zaufanie społeczne do urzędu prezydenta i do rządu. Opinia publiczna była oburzona próbami nadużycia władzy przez Nixona i tuszowaniem udziału prezydenta w nielegalnych działaniach jego administracji. W pierwszym tygodniu listopada zarówno prezydent jak i rząd uzyskali w sondażach tylko 27 procent poparcia. Media jednogłośnie domagały się albo rezygnacji Nixona, albo wszczęcia wobec prezydenta procedury impeachmentu.

Sytuację dodatkowo utrudniały ograniczenia wpisane w retorykę kryzysu (Bostdorff i O'Rourke 1997). Po pierwsze, prezydent musiał wziąć pod uwagę, że proponowane przez niego rozwiązania wywołają publiczną dyskusję, która utrudni i spowolni proces wprowadzania ich w życie, a tym samym podważy skuteczność jego działania. Po drugie, Nixon musiał zdawać sobie sprawę, że chcąc wskazać winnego zaistniałej sytuacji, przeciwko któremu odbiorcy mogliby się zjednoczyć, musiał tak przedstawić stanowisko przyjęte przez Stany Zjednoczone w wojnie Egiptu i Syrii z Izraelem oraz założenia polityki energetycznej (w tym te dotyczące zapasów, alternatywnych źródeł energii czy procedur postępowania w razie jej niedoboru), aby odsunąć możliwy zarzut doprowadzenia do kryzysu lub złego nim zarządzania. Po trzecie, napięte relacje Nixona z mediami uniemożliwiały pełną kontrolę i zarządzanie informacją. Prasa i telewizja bacznie obserwowały działania prezydenta i sposób, w jaki radził sobie z kryzysem, którego skutki, odczuwane przez większość Amerykanów, budziły coraz większe zniecierpliwienie i oczekiwania co do rozwiązania kryzysu.

Analiza

Reakcja Nixona na wydarzenia związane z kryzysem naftowym była rzeczowa i merytoryczna. W przemówieniu prezydent przekonywał, że „o ile rozwiązanie obecnego kryzysu jest traktowane priorytetowo, to musimy również teraz podjąć

działania, aby zapobiec powtórzeniu się podobnego kryzysu w przyszłości. To jest nasz wspólny problem i będzie on wymagał wspólnych rozwiązań”. Nixon nie określił jednoznacznie winnego kryzysu, ale podzielił odpowiedzialność między: 1. producentów ropy, którzy „zmniejszyli całkowitą produkcję surowca i odcięli dostawy ropy do Stanów Zjednoczonych”; 2. Kongres, który nie „poświęcił swojej uwagi żadnej z przedłożonych inicjatyw legislacyjnych”; 3. poziom dostatku, który doprowadził do tego, że „brakuje nam dziś energii ponieważ nasza gospodarka bardzo się rozwinęła i ponieważ w dobrobycie to co było kiedyś uznane za luksusowe teraz stało się konieczne”. Decyzja o podziale winy była zabiegiem taktycznym, który miał ubiec zarzuty wobec prezydenta o stronniczość, zemstę polityczną i idealizm. Mówiąc o konsekwencjach działań producentów ropy, Nixon chciał zjednoczyć Amerykanów wokół wspólnego przeciwnika i wokół troski o bezpieczną przyszłość. Podkreślając bierność Kongresu w sytuacji narastającego problemu, chciał zmusić obywateli do uznania słuszności jego argumentów i wyrażenia poparcia dla jego polityki. Wskazując rzeczywistych współwinnych kryzysu równoważył znaczenie kwestii abstrakcyjnych, dotyczących wysokiej jakości życia i jej konsekwencji.

Omawiając plan działań, Nixon w pierwszej kolejności wymienił kroki podjęte bezzwłocznie przez jego administrację, następnie odniósł się do rozwiązań prawnych od kilku miesięcy czekających na uchwałę Kongresu. W dalszej kolejności ogłosił projekt uniezależnienia Stanów Zjednoczonych od zagranicznych źródeł energii, planowany do wspólnej realizacji przez prezydenta i Kongres w ciągu najbliższych lat. Doraźne rozwiązania rządowe, w tym te, które „uniemożliwią przekształcenie przemysłu opartego na węglu na przemysł wykorzystujący ropę”, „zmniejszą ilości paliwa dla statków powietrznych”, „zredukują o około 15 procent dostawy ciepła do domów, urzędów i placówek publicznych” „dodatkowo zredukują zużycie energii przez rząd federalny”, np. poprzez „natychmiastowe obniżenie dziennej temperatury pomieszczeń do poziomu pomiędzy 65 a 68 stopni”, „przyspieszą procedury udzielania licencji i budowy elektrowni jądrowych”, i „zostaną podjęte na szczeblu stanowym i lokalnym” miały uwiarygodnić rozwiązania systemowe, w tym „powrót do czasu letniego”, „złagodzenie przepisów dotyczących ochrony środowiska”, „narzucenie energooszczędnych metod działania, takich jak ograniczenie godzin otwarcia placówek handlowych”, „przeznaczenie środków na badania, rozwój i produkcję z rezerw ropy”, „zmniejszenie prędkości na drogach publicznych w całym kraju”, czy wreszcie „zwiększenie kontroli agencji rządowych nad rozkładami lotów, rejsów, i innych przewoźników” i rozwiązania długofalowe, jak prawodawstwo, które „umożliwi budowę ropociągu Trans-Alaska”, „zachęci do produkcji dużych ilości gazu ziemnego”, „określi rozsądne normy wydobycia węgla”, i „ustanowi struktury organizacyjne

konieczne do zarządzania programami energetycznymi”. Zaproponowane rozwiązania miały dowieść, że współpraca prezydenta i Kongresu była realna i że całkowita niezależność energetyczna była osiągalna. Miały pokazać, że pomimo braku wystarczających uprawnień do skutecznego zarządzania kryzysem, prezydent zapewniał przywództwo i koordynację w opracowaniu i wdrażaniu spójnego podejścia do problemu.

W przemówieniu Nixon wielokrotnie podkreślał, że w kwestii energetycznej podjął wszystkie możliwe działania w ramach praw i obowiązków wynikających z jego urzędu, w przeciwieństwie do Kongresu, który, mimo szerszego zakresu władzy, nie wykazał żadnej inicjatywy w tej sprawie. Przypomniał, że „Dwa lata temu, w pierwszym prezydenckim orędziu do Kongresu poświęconym problemowi energetyki, zwróciłem uwagę na kwestię energii. W kwietniu tego roku potwierdziłem skalę problemu i wezwałem do podjęcia działań na rzecz siedmiu głównych inicjatyw legislacyjnych. W czerwcu, po raz kolejny wezwałem do podjęcia działań. Od tego czasu wielokrotnie ponawiałem to wezwanie. Jednak jak dotąd, żadna z ustaw (...) nie została uchwalona. Rozumiem, że uwaga Kongresu w tym okresie skupiona była na innych problemach. Przyszedł jednak czas, aby Kongres zajął się tą pilną sprawą – zapewniając prawodawstwo, które będzie odpowiedzią na obecny kryzys jak i długoterminowe wyzwanie, przed którym stoimy”. W dalszej części przemówienia, prezydent dodał, że „W czerwcu tego roku, ogłosiłem 5-letni program o wartości 10 miliardów dolarów na rozwój efektywniejszych sposobów wykorzystywania energii i badania i rozwój nowych źródeł energii. W minionym miesiącu, ogłosiłem plany natychmiastowego przyspieszenia realizacji programu”. Nixon przedstawił działania organów państwa tak, aby nie było wątpliwości co do interpretacji, który z nich swoją przezornością, pracowitością i oddaniem starał się najpierw kryzysowi zapobiec, a następnie go pokonać, a którego krótkowzroczność, powolność i nieporadność przyczyniły się do jego wywołania. Strategicznie budował wiarygodność i zaufanie społeczne do siebie i urzędu prezydenta, a podważał rzetelność i poparcie dla Kongresu.

Wygłaszając orędzie do narodu, Nixon otworzył publiczną dyskusję dotyczącą kryzysu. Nazwał problem, scharakteryzował go, określił jego wpływ, wskazał przyczyny powstania, zasugerował ocenę moralną współodpowiedzialnych za niego, wymienił możliwości jego rozwiązania i niezbędne do tego narzędzia. W uzasadnieniu, w sposób typowy dla sytuacji kryzysowej, ostrzegał przed poważnymi konsekwencjami, które miałyby nastąpić, gdyby próbowano problem zignorować, zbagatelizować lub odłożyć jego rozwiązanie w czasie. „Brak długofalowych działań z naszej strony”, ostrzegał Nixon, „może stanowić poważne zagrożenie dla rolnictwa i przemysłu w zakresie stopy zatrudnienia (...) może zmniejszyć zdolność producentów do zapewnienia żywności (...) może zdestabilizować system

transportu (...) może poważnie osłabić zdolność Stanów Zjednoczonych do pełnienia roli lidera i utrzymania z dużym trudem wywalczonego pokoju”. Zwracając się do odbiorców bezpośrednio, prezydent ograniczał wpływy zewnętrzne i budował przekaz informacji pozbawiony interpretacji. Narzucał odbiorcom swoją definicję kryzysu i preferowane sposoby jego rozwiązania. Zdaniem prezydenta kryzys „wywrze wpływ na życie każdego Amerykanina. W fabrykach, samochodach, domach, urzędach będziemy musieli zużywać mniej energii (...) to jednak nie oznacza, że nie zatankujemy samochodu, nie polecimy samolotem, czy że zamarzniemy w naszych domach czy miejscach pracy (...). Kryzys energetyczny nie musi oznaczać cierpienia dla nikogo z nas. Ale będzie wymagał poświęcenia od nas wszystkich”.

Kształtując społeczny odbiór problemu, Nixon wpływał na jego ocenę moralną. Rekomendowana polityka oszczędności i ograniczeń wiązała się z koniecznością pogodzenia sprzecznych wartości – potrzeby obfitości i dostatku z presją umiaru i rozwagi. Prezydent próbował rozstrzygnąć konflikt, tłumacząc, że nadmierny konsumpcjonizm był konsekwencją szybkiego rozwoju gospodarczego, w którym dobra i usługi trudno dostępne stały się łatwo osiągalne. Przynotował dane statystyczne, wskazujące na niewspółmiernie wysokie zużycie energii w Stanach Zjednoczonych względem innych państw, biorąc pod uwagę ich zaludnienie i zapotrzebowanie. Przypomniawszy, że „Przeciętny Amerykanin zużyje tyle energii w ciągu najbliższych 7 dni, ile większość ludzi na świecie zużyje w ciągu roku. Amerykanie stanowią jedynie 6 procent światowej populacji, ale zużywają 30 procent światowej energii”. Choć wyraził zrozumienie dla pragnienia dobrobytu, zaznaczył, że presja równowagi rynkowej, która w perspektywie czasu zapewniała dobrobyt, była wartością wyższą. „Nasz rosnący popyt przekroczył granice podaży i dopóki nie zagwarantujemy nowych źródeł energii na jutro, musimy być przygotowani do zaciśnięcia pasa już dziś”. Nixon połączył pojęcia obfitości i dostatku z umiarem i rozwagą, odwołując się zarówno do przekonania o możliwości korzystania z surowców naturalnych i prawa do bogacenia się dzięki nim, jak i do poglądu dotyczącego odpowiedzialnego zużycia zasobów, takiego który zapewniał wolność i samowystarczalność, rozwój i postęp. Prezydent nie zaneigował żadnymi wartościami, ale zhierarchizował je, wskazując wartość nadrzędną, wyznaczającą i uzasadniającą jego punkt widzenia oraz jego kierunek działania.

W trakcie przemówienia Nixon często odwoływał się do wartości uniwersalnych o charakterze społecznym, narodowym i etycznym. Szukał podobieństw, porozumienia i identyfikacji. W tym celu podkreślał, że „Stany Zjednoczone posiadają połowę światowych zasobów węgla. Mamy ogromne, niewykorzystane dotąd źródła naturalnego gazu. Mamy najbardziej zaawansowaną technologię nuklearną znaną człowiekowi. Mamy złoża ropy naftowej w szelfach kontynentalnych.

Mamy łupki roponośne w zachodniej części Stanów Zjednoczonych i jedne z największych i najwybitniejszych na świecie zasobów ludzkich. Krótko mówiąc mamy wszystkie środki potrzebne do zmierzenia się z wyzwaniem, przed którym stoimy. Teraz musimy pokazać, że mamy również chęć, aby temu wyzwaniu sprostać”.

Prezydent wzywał, aby „odzyskać siłę, którą mieliśmy w minionym wieku, siłę samowystarczalności. Nasza zdolność do zaspokojenia naszych potrzeb w zakresie energii ma bezpośredni związek z naszą nieustającą zdolnością do zdecydowanego i niezależnego działania w kraju i za granicą na rzecz pokoju, nie tylko dla nas, ale dla wszystkich narodów świata”. Zachęcał „aby w czasie narodowej konieczności znaleźć w sobie odnowioną świadomość naszych możliwości (...) głębsze poczucie odpowiedzialności (...) i większe zrozumienie, że miarę i znaczenie Ameryki zawsze określało oddanie, które każdy z nas wpisuje w swój obywatelski obowiązek”. Prezydent forsował rozwiązania polityczne w sposób jednoczący odbiorców, budujący ich zaufanie i skłaniający do pełnego zaangażowania. Mierząc się ze słabymi notowaniami sondażowymi, próbował zdobyć poparcie dla planowanych działań w sprawie kryzysu naftowego i przełożyć go na poparcie dla swojego postępowania w kwestii kryzysu politycznego.

Wnioski

Jak pokazały wyniki badań opinii publicznej, była to próba nieudana. Poparcie dla Nixona, które w listopadzie wzrosło do 31 procent, przez okres kolejnych dwóch miesięcy spadło o 26 punktów procentowych, osiągając jedną z najniższych wartości spośród notowanych dla amerykańskich prezydentów. Niewątpliwie wpływ na ocenę działań Nixona w kwestii kryzysu naftowego miało jego postępowanie w sprawie Watergate. Nowe zarzuty wobec prezydenta, dotyczące nieistniejących taśm, brakujących fragmentów nagrań i oszustw podatkowych uzasadniły wątpliwości wyborców co do jego prawości i uczciwości osobistej (Weaver 1973). Słynna odpowiedź Nixona na oskarżenia, udzielona na konferencji prasowej 17 listopada 1973 roku, w której zapewniał, że nie utrudniał postępowań sądowych i nie był oszustem, przyniosła odwrotny skutek, wzbudzając jeszcze większe podejrzenia co do jego prawości i prawdomówności.

Główne dzienniki i tygodniki odnotowały fakt przemówienia prezydenta, ale swoje komentarze i oceny wystąpienia zamieściły w kontekście wydarzeń związanych ze skandalem. *The New York Times* podkreślił rzeczowe i praktyczne podejście Nixona do kryzysu naftowego i określił jego język jako komunikatywny i zrozumiały, ale porównał postawę i retorykę prezydenta do jego postępowania i wypowiedzi w kwestii kryzysu politycznego (Daniel 1973). Dziennik zauważył

jednak, że orędzie do narodu, które jest przedmiotem analizy, było pierwszym od miesiący wystąpieniem Nixona niezwiązanym z Watergate i chociażby z tego powodu można założyć, że zwróciło uwagę odbiorców. Fakt, iż dotyczyło spraw życia codziennego i problemów, z jakimi zmagają się większość Amerykanów, również potwierdza, że mogło wzbudzić zainteresowanie obywateli czekających na szybkie i skuteczne działania ze strony rządu. Czy na trwałe ukształtowało podejście społeczeństwa do problemu i przekonało do zaproponowanych rozwiązań? Opierając się na wynikach badań opinii publicznej można wnioskować, że Amerykanie teoretycznie zostali przekonani do konieczności oszczędzania energii, ale w praktyce sprzeciwiali się racjonowaniu energii, podwyższeniu cen i podnoszeniu podatków paliwowych (Cowan 1975).

Kryzys, którego skutki były łagodniejsze niż początkowo prognozowano, nie zmusił Amerykanów do trwałej zmiany postawy wobec oszczędzania energii (Jacobs 2017; Venn 2016). W szczytowym okresie kryzysu (przełom lat 1973/1974), obawy społeczne związane z energią wyrażało jedynie kilka procent społeczeństwa (Rosa 1978). W sondażach przeprowadzonych w latach 1973-1977 respondenci wskazywali inflację, bezrobocie, przestępczość, bezprawie czy brak zaufania do rządu jako problemy ważniejsze od energii (tę na pierwszym miejscu wskazywało mniej niż 20 procent). Zwiększenie dostaw ropy z państw, które nie dołączyły do embarga OPEC, wzrost wydobywania surowca w Stanach Zjednoczonych i uruchomienie zapasów nie potwierdziły pilnego charakteru problemu, a w konsekwencji nie zachęciły do przyjęcia prezydenckiego punktu widzenia na temat dobrowolnego czy obowiązkowego oszczędzania energii. Nixon nie zdołał przewartościować postrzegania ani polityki naftowej, ani modelu życia Amerykanów.

Sondaże dają również podstawę do stwierdzenia, że prezydentowi nie udało się przekonać odbiorców do swojej opinii na temat winowajców kryzysu (Venn 2016). Według badań przeprowadzonych w grudniu 1973 roku, 25 procent społeczeństwa przypisywało odpowiedzialność za sytuację zarówno rządowi jak i koncernom naftowym, 19 procent obwinięło w szczególności administrację Nixona, a tylko 7 procent winiło państwa arabskie. Tymczasem intencją prezydenta było wskazanie właśnie producentów ropy jako głównych odpowiedzialnych za problem, Kongresu jako jedynego organu władzy winnego sytuacji i społeczeństwa prezentującego postawę bezgranicznego optymizmu i wiary we wzrost gospodarczy i dobrobyt z jednoczesną niechęcią do wyrzeczeń, poświęceń i ograniczeń. Nixon nie nakłonił Amerykanów, by dostrzegli w nim rzecznika publicznego działającego w interesie większości. Dla części społeczeństwa prezydent i jego polityka nie reprezentowali publicznego dobra. Zastosowana retoryka polaryzacji obróciła

się przeciwko Nixonowi – wyborcy oczekiwali wskazania rozwiązań kryzysu, a nie winnych i wiązali swoje oczekiwania z osobą prezydenta, który z założenia ma reprezentować całość społeczeństwa, a nie z członkami Kongresu, którzy są przedstawicielami interesów wyborców z określonego okręgu wyborczego (Windt 1990).

Podjęte przez Nixona działania zawiodły społeczne oczekiwania. Wpływ wprowadzonych zmian był doraźny i krótkofalowy (Venn 2016; Cowan 1975). Współpraca prezydenta i Kongresu była ograniczona i mało efektywna. Wprawdzie Kongres przyjął, a prezydent podpisał ustawy pozwalające na rozpoczęcie budowy ropociągu Trans-Alaska i ograniczające prędkość pojazdów do 55 mil na godzinę. Wiele projektów ustaw jednak, w tym ten uniezależniający Stany Zjednoczone od zagranicznych źródeł energii, nie zostało zrealizowanych, głównie na skutek braku poparcia w Kongresie (wynikającego również z nacisku różnych grup interesu). Wprowadzono rządową kontrolę amerykańskich koncernów naftowych, operujących na Bliskim Wschodzie, ale ze względu na działania państw członkowskich OPEC koncerny utraciły możliwość kontrolowania i kształtowania cen na światowym rynku. Zróznicowano ceny ropy, wprowadzono państwową kontrolę cen i racjonowanie surowca, ale jednocześnie doprowadzono do niskiego wzrostu gospodarczego, wysokiej inflacji i wysokiego bezrobocia. Choć nieznacznie zwiększono wydobycie węgla, to nie zmodernizowano przemysłu węglowego ze względu na działania Kongresu i przedstawicieli ochrony środowiska. Choć wprowadzono dywersyfikację źródeł energii, to nie rozwinięto programów poszukiwania alternatywnych rozwiązań ze względu na brak poparcia społecznego. Choć zwiększono dostawy ropy z Meksyku i Wielkiej Brytanii, to przemysł i gospodarka Stanów Zjednoczonych pozostały w większości uzależnione od surowca sprowadzanego z Bliskiego Wschodu.

Celem niniejszego artykułu było opisanie kontekstu retorycznego orędzia do narodu ogłoszonego przez Prezydenta Nixona 7 listopada 1973 roku w reakcji na rozwijający się kryzys naftowy. Artykuł miał zanalizować przemówienie pod kątem cech przypisywanych retoryce kryzysu i ocenić jego odbiór społeczny. Przedstawiona analiza i ocena retoryki kryzysu pokazały, że wypowiedź Nixona, choć zgodna z założeniami gatunku, nie odpowiedziała na oczekiwania odbiorców. Prezydent uwzględnił aspekty dotyczące ograniczeń i wymogów sytuacji kryzysowej, ale nie przekonał Amerykanów co do winowajców kryzysu, swoich motywów, celów swoich działań i konieczności zmiany hierarchii wartości. Choć przekierował uwagę odbiorców ze sprawy Watergate na problem naftowy, to nie zmniejszył zainteresowania społecznego dotyczącego jego związku ze skandalem. Przeciwnie, jego postępowanie w związku z aferą zdeterminowało ocenę jego działań wobec kryzysu.

Artykuł wpisuje się w nurt badań traktujących kryzys jako konstrukcję sytuacyjną. Podejmując problematykę kryzysu w perspektywie retorycznej uzupełnia dotychczasowy stan badań z zakresu amerykańskiej retoryki kryzysu, a w szczególności stan badań nad retoryką kryzysu ekonomicznego, który, jak dotąd, dotyczy tylko kilku wybranych zagadnień. Podstawowym ograniczeniem artykułu jest brak porównania z innymi przemówieniami Nixona wygłoszonymi na temat kryzysów. Zestawienie kilku analiz pozwoliłoby na uogólnienie wniosków dotyczących efektywności retoryki prezydenta w sytuacji kryzysowej. Dalsze badania w tym zakresie dałyby możliwość oceny wypowiedzi Nixona, pozbawionej wpływu skandalu, zarówno na odbiór społeczny działań prezydenta, jak i na jego osobiste zaangażowanie i oddanie sprawie.

Bibliografia

- Ambrose, Stephen E.** 1991. *Nixon: Ruin and Recovery 1973-1990*. New York: Simon & Schuster.
- Amsden, Brian.** 2014. "Dimensions of temporality in President Obama's Tucson memorial address." *Rhetoric & Public Affairs* 17: 455-476.
- Benoit, William L.** 1982. "Richard M. Nixon's Rhetorical Strategies in his Public Statements on Watergate." *Southern States Communication Journal* 47: 192-211.
- Blair, Carole, i Davis W. Houck.** 1994. "Richard Nixon and the Personalization of Crisis." W *The Modern Presidency and Crisis Rhetoric*, red. Amos Kiewe, 91-118. Westport: Praeger.
- Blaney, Joseph R., i William L. Benoit.** 2001. *The Clinton Scandals and the Politics of Image Restoration*. Westport: Praeger.
- Bostdorff, Denise, i Donald O'Rourke.** 1997. "The Presidency and the Promotion of Domestic Crisis: John Kennedy's Management of the 1962 Steel Crisis." *Presidential Studies Quarterly* 27 (2): 343-361.
- Brummett, Barry.** 1975. "Presidential Substance: The Address of August 15, 1973." *Western Journal of Speech Communication* 39: 249-259.
- Cherwitz, Richard A., i Kenneth S. Zagacki.** 1986. "Consummatory versus Justificatory Crisis Rhetoric." *Western Journal of Speech Communication* 50 (4): 307-324.
- Cowan, Edward.** 1975. "U. S. Still Vulnerable to Oil Embargo; Dependence on Arab Supplies Grows." *The New York Times*, October 29. Accessed March 5, 2018. <https://www.nytimes.com/1975/10/29/archives/us-still-vulnerable-to-oil-embargo-dependence-on-arab-suppliers.html>.
- Daniel, Clifton.** 1973. "Nixon Sounds Note of Normality." *The New York Times*, November 8. Accessed March 5, 2018. <https://www.nytimes.com/1973/11/08/archives/nixon-sounds-note-of-normality-aware-of-doubts.html>.
- Denton, Robert E., Jr., i Rachel L. Holloway.** 2003. *Images, Scandal, and Communication Strategies of the Clinton Presidency*. Westport: Praeger.
- Dow, Bonnie J.** 1989. "The Function of Epideictic and Deliberative Strategies in Presidential Crisis Rhetoric." *Western Journal of Speech Communication* 53: 294-310.
- Gallup.** 2013. *Americans' Satisfaction with U.S. Gov't Drops to New Low*. Accessed March 5, 2018. <http://news.gallup.com/poll/165371/americans-satisfaction-gov-drops-new-low.aspx>.
- Gallup.** *Presidential Job Approval Center*. Accessed March 5, 2018. <http://news.gallup.com/interactives/185273/presidential-job-approval-center.aspx>.

- Godden, Richard, i Richard Maidment.** 1984. "Anger, Language and Politics: John F. Kennedy and the Steel Crisis." W *Essays in Presidential Rhetoric*, red. Theodore Otto Windt, Jr. i Beth Ingold, 41-60. Dubuque: Kendall/Hunt.
- Goldzwig, Steven R.** 2003. "LBJ, the Rhetoric of Transcendence, and the Civil Rights Act of 1968." *Rhetoric & Public Affairs* 6: 25-54.
- Goldzwig, Steven R., i George N. Dionisopoulos.** 1989. "John E Kennedy's Civil Rights Discourse: The Evolution From 'Principled Bystander' to Public Advocate." *Communication Monographs* 56: 179-198.
- Hahn, Dan F.** 1984. "Flailing the Profligate: Carter's Energy Sermon of 1979." W *Essays in Presidential Rhetoric*, red. Theodore Otto Windt, Jr. i Beth Ingold, 294-300. Dubuque: Kendall/Hunt.
- Harrell, Jackson, B. L. Ware, i Wil A. Linkugel.** 1975. "Failure of Apology in American Politics: Nixon on Watergate." *Communication Monographs* 42: 245-261.
- Heisey, D. Ray.** 1986. "Reagan and Mitterrand Respond to International Crisis: Creating versus Transcending Appearances." *Western Journal of Speech Communication* 50 (4): 325-335.
- Heisey, D. Ray.** 1994. "The influence of cultural and rhetorical values on managing communication in China's modernization process." *International Symposium on Oriental Culture and Social Development*, Beijing, China.
- Heisey, D. Ray.** 1997. "Cultural influences in political communication." W *Politics, communication, and culture*, red. Alberto Gonzales i Dolores V. Tanno, 9-26. Thousand Oaks: Sage.
- Houck, Davis W.** 2000. "Rhetoric as Currency: Herbert Hoover and the 1929 Stock Market Crash." *Rhetoric and Public Affairs* 3 (2): 167-169.
- Houck, Davis W.** 2001. *Rhetoric as Currency: Hoover, Roosevelt, and the Great Depression*. College Station: Texas A&M University Press.
- Jablonski, Carol J.** 1979. "Richard Nixon's Irish Wake: A Case Study of Generic Transference." *Communication Studies* 30: 164-173.
- Jacobs, Meg.** 2017. *Panic at the Pump: The Energy Crisis and the Transformation of American Politics in the 1970s*. New York: Hill and Wang.
- Jamieson, Kathleen Hall, i Karlyn Kohrs Campbell.** 1982. "Rhetorical Hybrids: Fusions of Generic Elements." *Quarterly Journal of Speech* 68: 146-157.
- Johannesen, Richard L.** 1986. "Ronald Reagan's Economic Jeremiad." *Central States Speech Journal* 37 (2): 79-89.
- Kane, Thomas.** 1988. "Rhetorical Histories and Arms Negotiations." *Journal of the American Forensic Association* 24 (3): 143-154.
- Kiewe, Amos.** 1994a. "From a Rhetorical Trap to Capitulation and Obviation: The Crisis Rhetoric of George Bush's Read My Lips: No New Taxes." W *The Modern Presidency and Crisis Rhetoric*, red. Amos Kiewe, 179-202. Westport: Praeger.
- Kiewe, Amos.** 1994b. "Introduction." W *The Modern Presidency and Crisis Rhetoric*, red. Amos Kiewe, xv-xxxvii. Westport: Praeger.
- Kiewe, Amos.** 1999. "The Public vs. the Private: Bill Clinton's Speech of August 17, 1998." *American Communication Journal* 2 (2).
- Kiewe, Amos.** 2004. "Framing Memory through Eulogy: Ronald Reagan's Long Good-bye." W *Rhetoric, Culture, and Social Critique: Framing Public Memory*, red. Kendall R. Phillips, Stephen Browne i Barbara Biesecker, 248-264. Tuscaloosa: University of Alabama Press.
- Kuyppers, Jim A.** 1997. *Presidential Crisis Rhetoric and the Press in the Post-cold War World*. Westport: Praeger.
- Lule, Jack.** 1990. "The political use of victims: The shaping of the Challenger disaster." *Political Communication* 7: 115-128.

- Medhurst, Martin J.** 1994. "Eisenhower, Little Rock, and the Rhetoric of Crisis." W *The Modern Presidency and Crisis Rhetoric*, red. Amos Kiewe, 19-46. Westport: Praeger.
- Mister, Steven M.** 1986. "Reagan's Challenger Tribute: Combining Generic Constraints and Situational Demands." *Central States Speech Journal* 37: 158-165.
- Murphy, John M.** 1992. "Domesticating Dissent: The Kennedys and the Freedom Rides." *Communication Monographs* 59: 61-78.
- Murphy, John M.** 2003. "'Our Mission and Our Moment': George W. Bush and September 11th." *Rhetoric & Public Affairs* 6: 607-632.
- Nixon, Richard.** 1973. *Address to the Nation About Policies to Deal With the Energy Shortages*. November 7, 1973. Accessed March 5, 2018. <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=4034&st=&st1=>.
- Nixon, Richard.** 1973. *Question-and-Answer Session at the Annual Convention of the Associated Press Managing Editors Association, Orlando, Florida November 17, 1973*. Accessed March 5, 2018. <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=4046&st=&st1=>.
- Pauley, Garth E.** 2001. *The Modern Presidency and Civil Rights: Rhetoric on Race from Roosevelt to Nixon*. College Station: Texas A&M University Press.
- Pollock, Mark A.** 1994. "The Battle for the Past: George Bush and the Gulf Crisis." W *The Modern Presidency and Crisis Rhetoric*, red. Amos Kiewe, 203-224. Westport: Praeger.
- Pratt, James W.** 1970. "An Analysis of Three Crisis Speeches." *Western Speech* 34 (3): 194-203.
- Ritter, Kurt.** 1994. "Lyndon B. Johnson's Crisis Rhetoric after the Assassination of John F. Kennedy: Securing Legitimacy and Leadership." W *The Modern Presidency and Crisis Rhetoric*, red. Amos Kiewe, 73-89. Westport: Praeger.
- Roberts, Steven V.** 1973. *Nixon's Popularity in Gallup Poll Declines to 31%, the Lowest Point for an American President in 20 Years*. Accessed March 5, 2018. <https://www.nytimes.com/1973/08/15/archives/nixons-popularity-in-gallup-poll-declines-to-31-the-lowest-point.html>.
- Rosa, Eugene.** 1978. "The public and the energy problem. Opinion surveys show a minimal level of concern." *Bulletin of the Atomic Scientists* 4: 5-7.
- Schrader, Valerie Lynn.** 2009. "Teachable moments in presidential eulogies: A comparative analysis of Ronald Reagan's address to the nation on the Challenger disaster and William Jefferson Clinton's Oklahoma City bombing memorial prayer service address." *Ohio Communication Journal* 47: 215-231.
- Schrader, Valerie Lynn.** 2011. "Consoling through faith: A rhetorical analysis of religious references in Bill Clinton's Oklahoma City bombing memorial prayer service address." *Kentucky Journal of Communication* 30: 13-27.
- Sharp, Harry, Jr.** 1973. "Campaign Analysis: Kennedy vs. Big Steel." W *Explorations in Rhetorical Criticism*, red. G. P. Mohrmann, Charles J. Stewart i Donovan J. Ochs, 32-50. University Park: The Pennsylvania State University Press.
- Smith, Craig Allen, i Kathy B. Smith.** 1994a. "The Coalitional Crisis of the Ford Presidency: The Pardons Reconsidered." W *The Modern Presidency and Crisis Rhetoric*, red. Amos Kiewe, 119-136. Westport: Praeger.
- Smith, Craig Allen, i Kathy B. Smith.** 1994b. *The White House Speaks: Presidential Leadership as Persuasion*. Westport: Praeger.
- Stelzner, Hermann G.** 1977. "Ford's War on Inflation: A Metaphor That Did Not Cross." *Communication Monographs* 44: 284-297.
- Stuckey, Mary E.** 2006. *Slipping the surly bonds: Reagan's Challenger address*. College Station: Texas A&M University Press.
- Venn, Fiona.** 2016. *The Oil Crisis*. Oxon, New York: Routledge.

- Weaver, Warren, Jr.** 1973. "A 'Gap' in Tapes Reported by Aide." *The New York Times*, November 8. Accessed March 5, 2018. <https://www.nytimes.com/1973/11/08/archives/a-gap-in-tapes-reported-by-aide-deputy-to-nixon-tells-court-another.html?url=http%3A%2F%2Ftimesmachine.nytimes.com%2Ftimesmachine%2F1973%2F11%2F08%2F80812032.html%3Faction%3Dclick&region=ArchiveBody&module=LedeAsset&pgtype=article&contentCollection=Archives>.
- Windt, Theodore Otto, Jr.** 1987. "The Presidency and Speeches on International Crises: Repeating the Rhetorical Past." *W Essays in Presidential Rhetoric*, ed. Theodore Otto Windt, Jr. i Beth Ingold, 125-134. Dubuque: Kendall/Hunt.
- Windt, Theodore Otto, Jr.** 1990. *Presidents and Protesters: Political Rhetoric in the 1960s*. Tuscaloosa: University of Alabama Press.
- Zarefsky, David.** 1977. "President Johnson's War on Poverty: The Rhetoric of Three 'Establishment' Movements." *Communication Monographs* 44: 352-373.
- Zarefsky, David.** 1979. "The Great Society as a Rhetorical Proposition." *Quarterly Journal of Speech* 65: 364-378;
- Zarefsky, David.** 1980. "Lyndon Johnson Redefines 'Equal Opportunity': The Beginnings of Affirmative Action." *Central States Speech Journal* 31: 85-94.
- Zarefsky, David.** 1983. "Civil Rights and Civil Conflict: Presidential Communication in Crisis." *Central States Speech Journal* 34: 59-66.
- Zarefsky, David.** 1986. *President Johnson's War on Poverty: Rhetoric and History*. Tuscaloosa: University of Alabama Press.